

SID



سرویس های ویژه



سرویس ترجمه تخصصی



کارگاه های آموزشی



بلاگ مرکز اطلاعات علمی



سامانه ویراستاری STES



فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی



مقاله نویسی علوم انسانی



اصول تنظیم قراردادها



آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله



مطالعات میان رشته‌ای و تغییر در برنامه درسی با دیدگاه سیستمی

محمد حسین یارمحمدیان^۱ و بتول شهبازی دستجرده^۲

کلید واژه‌ها: میان رشته‌ای، برنامه درسی، دیدگاه سیستمی

مقدمه

مطالعات میان رشته‌ای گونه‌ای از علوم است که بعد از آشکار شدن ضعف هاوکاستی های تخصصی شدن و شعبه شعبه شدن علوم به رشته های تخصصی ریز، ضرورت یافته است. این الزام بدان علت است که مسائل توسعه پایدار را نمی توان با توانایی های حاصل از دانش کسب شده از برنامه درسی تک رشته‌ای تحلیل کرد و برای آنها راه حل عرضه کرد. از طرف دیگر پیچیدگی های روز افزون روابط اجتماعی و تعاملات جهانی موجب شده است بسیاری از نظریه ها و دیدگاه ها پاسخگوی شرایط جدید نباشند. روند تکاملی این دیدگاه ها و تلفیق جنبه های مختلفی از آنها به دیدگاه جدیدی منجر شده است که دیدگاه سیستمی نامیده می شود. به کارگیری نظریه سیستم ها، ما را در درک صحیح پدیده ها یاری می دهد و در مقابل از این گرایش قوی که پدیده ها را به عاملی منحصر به فرد نسبت دهیم باز می دارد. بانگاه سیستمی، تغییر در برنامه درسی، نیازمند رویکرد میان رشته‌ای است. در این مقاله با مروری بر مفاهیم رشته ها و موضوعات درسی و رویکرد میان رشته‌ای در نظام آموزشی، و با نظر به رویکرد سیستمی بر ضرورت دیدگاه سیستمی در برنامه درسی میان رشته‌ای به عنوان الگویی کاربردی برای نوآوری و تغییر در برنامه درسی و پیش نیاز هر گونه فعالیت میان رشته‌ای تاکید شده است.

یافته ها

تغییر به عنوان تنها عنصر ثابت زمان ما، از ویژگی های جهان امروز است. بر اساس نظریه شتاب تاریخ، تولید علم و فناوری عامل اصلی این تغییرات است. آموزش و پرورش نیز به عنوان مرکز نشر این دو عامل کلیدی و مزیت آفرین برای ملت ها، در کانون توجه دولت ها و سازمان هایی قرار گرفته که درک درستی از رقابت و توسعه دارند. همگام با این تغییرات، جامعه بیش از هر زمان دیگر نیازمند افراد هوشمند و نوآور است. از وظایف نظام آموزشی، پرورش افرادی است که دارای اندیشه انتقادی و خلاق بوده و توانایی حل مسئله و گشودن گره ها و معضلات را داشته باشند؛ نه انباشت اطلاعات و دانش هایی که به سرعت منسوخ خواهند شد؛ که همگی از ویژگی های ضروری یک شهروند شایسته و فرزند زمان خویش بودن، است. از این رو، تدوین و اجرای برنامه های درسی میان رشته‌ای، که بتواند بر حل مسائل، ایجاد جامعه دانش محور و نیز توسعه پایدار استوار باشد، ضروری شده است.

عناصر برنامه درسی، از عوامل اصلی آماده سازی و پرورش متخصصان، پژوهشگران و متفکران آینده به شمار می آید. در واقع، برنامه درسی قلب مراکز آموزشی و مهم ترین عنصر نظام آموزشی است و نقشی تعیین کننده و انکار ناپذیر در تحقق اهداف و رسالت های آموزش و پرورش از نظر کمی و کیفی بر عهده دارد. از منظر رویکرد سیستمی، جایگاه نظام های آموزشی متحول شده است و آموزش و پرورش، سیستم منسجمی از ساختارها و وظایف مرتبط به هم است که باید در درک فرایندهای درونی آن، به تعامل پویای همه زیر نظام ها توجه شود. دوری از دیدگاه های جزئی نگر توجه به تعامل میان عناصر سازمانی، محیط بیرونی سازمان، برنامه، زمان و امکانات در اختیار را نیز، نباید از نظر دور داشت.

دیدگاه سیستمی آغاز نگاهی فراذهنی به کلیه پدیده هاست، یعنی با نگاهی یکپارچه به پدیده ها نگرستن. جوهر اصلی این دیدگاه تغییر در نگرش است. این به معنای عدم توجه به پیچیدگی ها نیست بلکه به معنای گم نشدن در پیچیدگی هاست. آنچه ما از پدیده های هستی، تلقی می نماییم، به رویکرد ما درباره آن واقعیت بستگی دارد. که محصولی از

^۱ مرکز تحقیقات مدیریت و اقتصاد سلامت دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (mhyarm@yahoo.com)

^۲ کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی دبیر آموزش و پرورش (B_shahbazy@yahoo.com)

فرهنگ، تربیت، آموزش، شغل و سایر ابعاد زندگی ماست. آنچه تفکر سیستمی به ما می‌آموزد، آگاهی دقیق از این چارچوب‌های فکری، در کنار هم قرار دادن و همسو ساختن آنهاست. به همین دلیل است که علم سیستم‌ها، علمی میان رشته‌ای است، در نتیجه متفکرین علوم سیستم‌ها، قشر خاصی از دانشمندان نمی‌باشند (قبادی، ۱۳۸۵). مطالعات و تجارب برنامه‌ریزی آموزش و پرورش در ایران، وجود نگاه خطی را در پنجاه سال گذشته نشان می‌دهد (سیاری، ۱۳۷۲ و لوتان، ۱۳۴۸ و مدنی، ۱۳۸۳).

این نگاه نمی‌تواند به درک و اصلاح سیستم‌های آموزشی کمک کند. یک موقعیت پویا، متغیر، و تحولی را در چارچوبی خشک و از قبل تعیین شده نمی‌توان درک کرد. از منظر دیدگاه سیستمی آموزش و پرورش سیستمی پیچیده است و در عین اینکه بر پیرامون خود تأثیر می‌گذارد، از آنها نیز تأثیر می‌پذیرد (عراقبه و همکاران، ۱۳۸۸). با نگاه سیستمی، تغییر در برنامه درسی، نیازمند رویکرد میان رشته‌ای است. در دهه ۱۹۸۰ رویکرد میان رشته‌ای به عنوان ابزاری برای برتری علمی مورد حمایت قرار گرفت (آراسته، ۱۳۸۸). سپس رشته‌هایی همچون مهندسی پزشکی، بیوالکترونیک، فیزیک پزشکی، بیوشیمی و ... بوجود آمدند. در این رشته‌ها، تجمع دیدگاه‌های مختلف، باعث هم‌افزایی می‌گردد. (قبادی، ۱۳۸۵). کلاین یادگیری میان رشته‌ای را ترکیب دو دیسپلین یا بیشتر و به وجود آوردن سطح جدیدی از گفت‌وگو و تلفیق دانش می‌داند (کلاین، ۱۳۸۹). مکس ونیف معتقدند دو یا چند دیسپلین دانش تخصصی خود را برای بررسی حوزه‌ای از مسائل مشترک ترکیب می‌کنند، از جمله این مسائل می‌توان به مسئله ایدز، بحران آب، گرم شدن کره زمین و تغییر آب و هوایی اشاره نمود. کلاین و نیوول روی آوردن به مطالعات میان رشته‌ای را اقتضای طبیعی عصر انفجار دانش می‌دانند (اعتمادی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۸). با این همه در ایران لزوم تأسیس برنامه‌های میان رشته‌ای با تأخیر بسیار مورد توجه برنامه‌ریزان آموزش قرار گرفت. از مهم‌ترین دستاوردهای تجربه ما دانشگاه امام صادق (ع) است (حسن‌خانی، ۱۳۸۹).

بحث و نتیجه‌گیری

با رویکرد سیستمی زندگی کنونی حالتی میان رشته‌ای دارد. منطبق میان رشته‌ای این است که موفقیت در عصر حاضر مستلزم یک ذهن چالاک است که بتواند سازگاری و بازسازی‌های متعدد داشته باشد. رویکرد میان رشته‌ای می‌تواند ذهن را برای این نوع تفکر مهیا سازد. این موضوع ضرورتی ملی و بین‌المللی است و ارتقای کیفی آموزش و پرورش به ارائه و اجرای موفقیت‌آمیز این رویکرد، برای پاسخ‌گویی هر چه بیشتر به نیازهای جامعه، وابسته است. کلام آخر اینکه نه تسلط تأکید تک‌رشته‌ای و نه غالب بودن روابط میان رشته‌ای هیچ کدام به تنهایی نمی‌توانند فعالیت‌های علمی را قرین موفقیت سازند، بلکه لازم است با رویکرد سیستمی بین آنها تعادل حفظ شود، به عبارت دیگر مادام که، رسالت بخشی از آموزش، توسعه دانش بنیادی است؛ احتمالاً کار تک دیسپلینی ارجح است و زمانی که حل مشکل یا برطرف سازی مسئله‌ای مطرح نظر باشد و یا اینکه حسب ضرورت بررسی چندگانه یک موقعیت در اولویت قرار گیرد، فعالیت میان رشته‌ای ضرورت خواهد یافت.

SID



سرویس های ویژه



سرویس ترجمه تخصصی



کارگاه های آموزشی



بلاگ مرکز اطلاعات علمی



سامانه ویراستاری STES



فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی



مقاله نویسی علوم انسانی



اصول تنظیم قراردادها



آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله